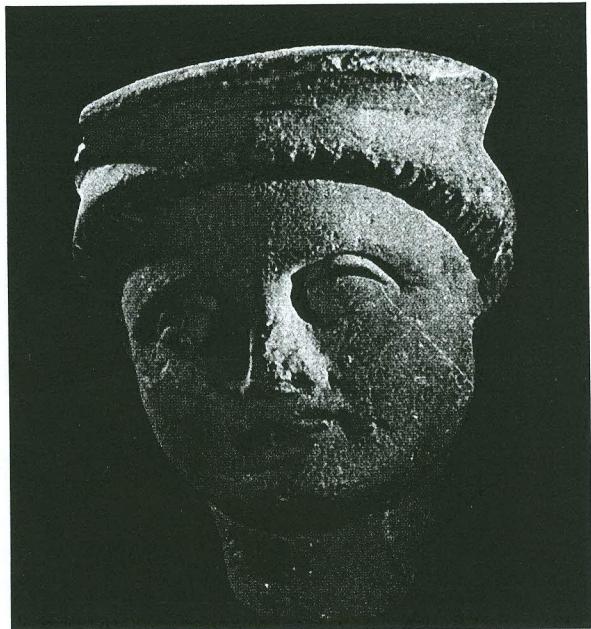

Της Ειρήνης Καμπερίδου Β.Α., Μ.Α.
Πανεπιστήμιο Αθηνών, μέλος Ε.Ε.Π.

«Ομολογώ»

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Ελληνιστική περίοδος (325-350 π.Χ.)

«Εσείς οι Άγγλοι μάς παίρνετε τα έργα των προγόνων μας. Φυλάξτε τα καλά. Εμείς οι Έλληνες θάρθουμε μια μέρα να σας τα ξαναζητήσουμε» είπε το 1809 ο Αθανάσιος Ψαλίδας στον Hobhouse που συνόδευε τον Βύρωνα στο πρώτο του ταξίδι στην Ελλάδα.

Ο Ψαλίδας, πιγετική πνευματική φυσιογνωμία του νεοελληνικού Διαφωτισμού στις αρχές του 19ου αιώνα, είχε αποκαλέσει στα Γιάννενα “τυμβωρύχο” και “ιερόσυλο” έναν Άγγλο αρχαιολόγο (στο χρονικό του περιηγητή Hughes, “Travels in Sicily, Greece and Albania 1820”).

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΣΤΟ ΝΤΟΒΕΡ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΣΤΙΣ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΤΟΥΡΚΟΥ ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΟΥ. ΚΑΤΑΣΧΕΘΗΚΑΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΑΦΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ.

Ο αρχάγγελος πριν από την ολική καταστροφή του.

Σήμερα, 187 χρόνια μετά την προειδοποίηση του Ψαλίδα, το βρετανικό κοινό, μετά τη μετάδοση ενός προγράμματος αφιερωμένου στην επιστροφή των μαρμάρων του Παρθενώνα στην Ελλάδα, ψήφισε με πλειοψηφία 92,5% για την επιστροφή των γλυπτών της ακρόπολης στην Ελλάδα.

«Είχα ελάτισε ότι θα πάρουμε πλειοψηφία περίπου 70% - 30%, αν τα πράγματα πήγαιναν καλά. Άλλα 92,5 ούτε στα πλέον τρελά μου δύνειρα δεν είχα φανταστεί» είπε ο Bill Stewart σε συνέντευξή του στο κυριακάτικο “Βήμα”

στις 28 Απριλίου 1996. Ο κ. Stewart είναι ένας από τους ανεξάρτητους παραγωγούς του Καναλιού 4, του πολιτιστικού καναλιού της Βρετανίας.

Βεβαίως δεν πρέπει να ξεχάσουμε και την προσπάθεια που έκανε η Μελίνα Μερκούρη ως υπουργός Πολιτισμού για να φέρει τα μάρμαρα πίσω στην Αθήνα.

Συλλεκτική μανία

Αρχαία ελληνικά ευρήματα και έργα τέχνης δεν υπάρχουν μόνο στην Αγγλία αλλά σε όλο

τον κόσμο (Γαλλία, Γερμανία, Η.Π.Α. κ.λπ.).

Συλλεκτική μανία κατέλαβε τις ευρωπαϊκές Αυλές και τους μεγιστάνες του πλούτου από την αυγή της Αναγέννησης ως την επανάσταση του 1821.

Η αρπαγή αρχαιοτήτων υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα κίνητρα για ταξίδια στην Ανατολή, των Γερμανών, των Γάλλων, των Αγγλών...

Το 1785 ο Γάλλος πρεσβευτής στην Πόλη είχε αποσπάσει από το σουλτάνο “φιλμάνι” με άδεια συλλογής αρχιτεκτονικών τμημάτων μνη-

μείων και άλλων αρχαιοτήτων.

Όμως το 1801, όταν άρχισαν οι αγγλοτουρκικές διαπραγματεύσεις για το καθεστώς της Αιγύπτου, τα μνημεία της Ακρόπολης έπαιξαν σπουδαίο όρλο στη διπλωματική συναλλαγή.

Ετσι ο Lord Elgin, τότε πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη, κατόρθωσε να υπερφάγησε το Γάλλο πρεσβύτερη, αποσπώντας και πρινζίζοντας τα γλυπτά του Παρθενώνα, του Ερεχθίου και του μνημείου του Θρασύλλου.

Κατά την ιστορική συζήτηση που έγινε στην αγγλική Κοινοβουλευτική Επιτροπή του 1804, ύστερα από την αρπαγή των γλυπτών της Ακρόπολης από τον Έλγιν (Lord Elgin) και το θόρυβο που είχε εγερθεί σε πανευρωπαϊκή κλίμακα, ο Count Ambertine είχε πει:

«Νομίζω ότι ο κίνδυνος που αντιμετώπιζαν τα μάρμαρα δεν προερχόταν τόσο από τους Τούρκους όσο από τις συχνές επισκέψεις των περιηγητών στην Ελλάδα».

Η στροφή προς το κλασικό πνεύμα καλλιέργησε την αρχαιοφιλία, με αποτέλεσμα να αρχίσουν οι επιδρομές για τη σύλληση των αρχαίων μνημείων και τη συγκέντρωση κάθε λογής έργου τέχνης.

«Είναι θλιβερή η διαπίστωση», έγραψε ο Chateaubriand, «ότι οι πολιτισμένοι ευρωπαῖοι λαοί προξένησαν στα μνημεία των Αθηνών περισσότερο κακό κατά τη διάρκεια 150 χρόνων απ' όσο όλοι μαζί οι βάρβαροι κατά τη διάρκεια αιώνων. Είναι σκληρό να σκεφτεί κανείς ότι ο Αλάριχος και ο Μωάμεθ Β' σεβάστηκαν τον Παρθενώνα, για να τον αφανίσουν ο Μοροζίνι και ο Έλγιν».

Αιώνες οι Γάλλοι και οι Αγγλοί πρεσβευτές στην Κωνσταντινούπολη έπαιχαν το όρλο αντιχνευτών αρχαιοτήτων και αρχαιοκαπήλων για λογαριασμό των μοναρχών που εκπροσωπούσαν ή άλλων φιλότεχνων μεγιστάνων.

Πρεσβευτές εκμεταλλεύονταν τη διπλωματική τους ιδιότητα για να οργανώνουν επιχειρήσεις εξαγωγής αρχαιοτήτων στην Ευρώπη. Για παράδειγμα, η επταετία της παραμονής του πρεσβευτή Thomas Roe στην Κωνσταντινούπολη (1622-1628) αποτελεί μια από τις σκανδαλώδεις περιόδους αρπαγής καλλιτεχνικών θησαυρών, αρχαιοκαπήλας και καταστοφής κλασικών έργων στον ελληνικό χώρο. Ο «Τουρκόφιλος και φιλοχρήματος» πρεσβευτής το 1625 εκμιστρεύεται στην αλληλογραφία του με τον αρχιεπίσκοπο του Καντενπέρου τις προσπάθειές του να εξαπατήσει τον πατριάρχη και να αποσπάσει αρχαία ψηλόριγγα και βιβλία από την πλούσια βιβλιοθήκη του Πατριαρχείου:

«Αγωνίζομαι να πείσω τον πατριάρχη, που έχει μεγάλη συλλογή, ότι τα αρχαία βιβλία σκονίζονται και σαπίζουν ανάμεσα στους αμφείς Έλληνες, που δεν πρόκειται ούτε να τα χρησιμοποιήσουν ούτε να τα καταλάβουν ποτέ... Ότι τα βιβλία αυτά αποτελούν όπλα για ειδικούς...».

Φθάνοντας ο sir Thomas Roe την Πόλη και αναλαμβάνοντας τα νέα πρεσβευτικά του καθήκοντα, παίρνει παραγγελία από έναν Άγγλο ευγενή να συγκεντρώσει αρχαιότητες, γλυπτά, επιγραφές κ.λτ.

Δεν υπάρχουν πια χειρόγραφα, αλλά:

«όσο για τις μαρμάρινες αρχαιότητες, υπάρχουν πολλές σε διάφορα σημεία. Ειδικά όμως στους Δελφούς, βρίσκονται ανεκτίμητοι θησαυ-

«...οι πολιτισμένοι ευρωπαῖοι λαοί προξένησαν στα μνημεία των Αθηνών περισσότερο κακό κατά τη διάρκεια 150 χρόνων απ' όσο όλοι μαζί οι βάρβαροι κατά τη διάρκεια αιώνων. Είναι σκληρό να σκεφθεί κανείς ότι ο Αλάριχος και ο Μωάμεθ Β' σεβάστηκαν τον Παρθενώνα, για να τον αφανίσουν ο Μοροζίνι και ο Έλγιν».

οί. Και νομίζω πως δεν είναι δύσκολο να γίνουν έρευνες και ανασκαφές. Μαθαίνω πως πολλά αγάλματα είναι θαμμένα για να σωθούν από τους Τούρκους... Νομίσματα θα προμηθευτούν από Εβραίους αλλά είναι πολύ ακριβά. Έχω ένα χρυσό του μεγάλου Αλεξανδρού. Επίσης απέκτησα ένα γλυπτό από το ανάκτορο του Πριάμου».

«Υπάρχουν αναρίθμητοι κίνονες, αγάλματα και επιτάφιες ενεπίγραφες μαρμάρινες στήλες. Άλλα πρέπει να αναζητηθούν με απόλυτη μυστικότητα. Η μεγάλη δυσκολία βρίσκεται στην εξαγωγή. Γι' αυτό χρειάζεται περισσότερη εχεμύθεια και εξηπνάδα παρά δύναμη, για να μη τ' αφταξούν οι Τούρκοι για λογαριασμό τους».

«Είδα στη Δήλο (το 1639) Αγγλούς να προινήσουν στα δύο, από πάνω προς τα κάτω, ένα άγαλμα του Απόλλωνα, για να πάρουν ένα κομμάτι» αναφέρει ο Γάλλος πρεσβευτής De la Haye στο οδοιπορικό «Les voyages du sieur du Loir», Paris, 1654.

Κατά τον 180 και 190 αιώνα η αρπαγή των ελληνικών αρχαιοτήτων είχε μορφή οργανωμένου βανδαλισμού, με πρωταγωνιστές Γάλλους και Αγγλούς.

Πλάθος μουσουλμανικών βανδαλισμών

Τα γλυπτά, τα αρχιτεκτονικά μνημεία και τα έργα τέχνης ήταν εκτεθειμένα και στο έλεος των Τούρκων. Τα κείμενα των περιηγητών αποκαλύπτουν πλήθος μουσουλμανικών βανδαλισμών.

Οι Τούρκοι, μας ενημερώνει ο Herzberg, χρησιμοποιούσαν τα πολυάριθμα μάρμαρα της Ακρόπολης για την παρασκευή ασβέστη.

«Πίστευαν ότι επιτελούν θεάρεστο έργο θρυμματίζοντας τη μύτη ενός αγάλματος ή άλλο μέρος του γλυπτού» έγραψε ο Γάλλος πρεσβευτής στην Κωνσταντινούπολη Nointel στο οδοιπορικό του.

Ο Γάλλος διπλωμάτης D' Arvieux, ο οποίος ταξίδιεψε το 1653 στην ελληνική ανατολή, εξηγεί στο χρονικό των περιηγήσεών του τα αίτια της απέχθειας των Τούρκων για τα αγάλματα. Εξηγεί ότι οι Τούρκοι παραμόρφωνται ακρωτηρίαζαν τα αρχαία ελληνικά αγάλματα για να φύγουν τα δαιμόνια που ζούσαν μέσα τους «γιατί ήταν αδύνατο να συλλάβουν πώς μπορούν να θαυμάζουν οι άνθρωποι άψυχα αγάλματα».

«Η αδιαφορία των Τούρκων για την τέχνη»,

αφηγείται ο περιηγητής Castelan, «έκανε περισσότερο κακό στις αρχαιότητες από τον ίδιο το χρόνο. Δεν κοπιάζουν διόλου να πελεκήσουν τα μάρμαρα. Γκρεμίζουν τα περίλαμπρα αρχαία οικοδομήματα και χρησιμοποιούν τα υλικά για να κτίζουν οικοδομές. Είδα τα ερεύπια ενός ναυού... να χρησιμεύουν για φράγμα στην παροχέτευση των νεφών προς το αυλάκι που κινούσε ένα πανάθλιο ξύλο. Άλλοι βλέπεις κίνησες κάθε λογής αποκολλημένους από διάφορα μνημεία να χρησιμοποιούνται για υποστηρίγματα σπαίλων. Μια αρχαία σαρκοφάγος με συντριμμένη τη βάση έγινε μαργέλι πηγαδιού και μια άλλη έγινε ποτίστρα για τα γιδοπόδια».

Ένα αγάλμα, που εξαιτίας του όγκου του ήταν αδύνατο να μετακινηθεί, έχει παραμορφωθεί από τα χτυπήματα που δέχτηκε από τις λόγχες των φανατικών Τούρκων. Το βρήκα στο εργαστήριο ενός γλύπτη ή μάλλον ενός βαρβάρου που πελεκύσει ταφόπλακες. Προσπαθούσε να ορίσει από τα μάρμαρα τις πολύτιμες για την αρχαιολογία επιγραφές, για να τις αντικαταστήσει με τον επιτάφιο κάποιου θλιβερού απόγονου του Μωάμεθ».

(“Lettres sur la Morée et les îles de Cérido, Hydre Tante par A.L. Castelan”, Paris 1808)

Κατάκτηση (1521)

Η βασικότερη ιστορική μαρτυρία του Τούρκου συγγραφέα και περιηγητή Piri Reis (1521) είναι οι λέξη που μας δίνει ο ίδιος σε όλες τις περιγραφές του σχετικά με τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου: Κατάκτηση.

Είναι ομαντικό ότι ένας Τούρκος συγγραφέας του 16ου αιώνα όπως ο Piri Reis χρησιμοποιεί για τις ελληνικές περιοχές, τα νησιά του Αιγαίου και τη Μικρά Ασία τόσο συγχρόνως με την Αιγαίον: Κατάκτηση.

Είναι σημαντικό ότι ένας Τούρκος συγγραφέας του 16ου αιώνα όπως ο Piri Reis χρησιμοποιεί για τις ελληνικές περιοχές, τα νησιά του Αιγαίου και τη Μικρά Ασία τόσο συγχρόνως με την Αιγαίον: Κατάκτηση.

Υπάρχουν στοιχεία για την καταστροφή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς από τον Τούρκο κατακτητή σε όλο το ελληνικό Αιγαίο από την εποχή της Τούρκοκρατίας (μαρτυρίες ξένων περιηγητών).

«Ο Piri Reis γράφει το 160 αιώνα μια περιγραφή του Αιγαίου για σκοπούς κατακτητικούς... Ο Piri Reis αποδεικνύει ακούσια ότι το Αιγαίο είναι ελληνικό, ο πληθυσμός, ο πολιτισμός, η ιστορία, τα τοπωνύμια, η οικονομία... Ο ίδιος αποδεικνύει ότι οι Τούρκοι είναι απλοί «βάρβαροι» ξένοι στρατιωτικοί κατακτητές στο Αιγαίο, των οποίων το μόνο ιστορικό έργο είναι οι σφαγές, οι καταστροφές, οι διώξεις, η καταπάτηση και ο σκοταδισμός» (βλέπε Piri Reis - Bahriye, σελ. 5).

«Σημαντική είναι επίσης η ονομασία του Αιγαίου ως «ελληνική θάλασσα» από μεταγενέστερους οιθωμανούς ιστορικούς, που μιλάνε για τον Piri Reis - ο γνωστός «πολυίστωρ» Haggi Halifa (1609-1657)» (βλ. σελ. 17).

Επίσης, ο Piri Reis μας παρέχει στοιχεία / σχέδια για περιοχές όπως η Ρόδος, που δεν έχουν ακόμα κατακτηθεί: λεηλασίες, καθώς και παρατηρήσεις σχετικά με την Κύπρο.

Υπάρχουν στοιχεία για την καταστροφή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς από τον Τούρκο κατακτητή σε όλο το ελληνικό Αιγαίο από την

εποχή της Τουρκοκρατίας (μαρτυρίες ξένων περιηγητών, ακόμα και Τούρκων).

Έτσι δεν πρέπει να μας ξαφνιάζει το γεγονός ότι καταστρέφεται και σήμερα η πολιτιστική μας κληρονομιά στην κατεχόμενη περιοχή της Κύπρου.

Στην κατεχόμενη περιοχή της Κύπρου σήμερα οι κατακτητές αποδείχθηκαν πρακτικοί άνθρωποι. Εφόσον διώχθηκαν οι χριστιανοί ορθόδοξοι που χρησιμοποιούσαν τις εκκλησίες για τις θρησκευτικές τους ανάγκες, τις χρησιμοποιούν σήμερα εκείνοι για τις δικές τους ανάγκες.

Λόγου χάρη, στο χωριό Κώμη Κεπήρη της Καρπασίας ικανοποιήθηκε μια ανάγκη της καθημερινής τους ζωής. Η εκκλησία μετατράπηκε σε αποχωρητήριο. Στο χωριό Πραστείο της επαρχίας Αμμοχώστου εντοπίστηκε η ανάγκη για ψυχαγωγία. Έτσι η ορθόδοξη εκκλησία του χωριού αυτού μετατράπηκε σε σινεμά. Άλλες χρησιμοποιούνται ως μάντρες για αιγοπρόβατα και σταύλοι για μικρά ζώα.

Οι λεηλασίες εκκλησιών, οι κλοπές αρχαιολογικών θησαυρών που φυγαδεύονται στο εξωτερικό είναι συνηθισμένα φαινόμενα ακόμα και σήμερα.

Ενδεικτική περίπτωση αρχαιοκαπηλικής διακίνησης κυπριακών αρχαιοτήτων είναι τα 2000 αντικείμενα της ιδιωτικής συλλογής Χατζηποδορίου στην Αμμόχωστο, που λεηλατήθηκαν αμέσως μετά την εισβολή.

Κατά διαστήματα κομμάτια της συλλογής παρουσιάζονται στις αγορές του Λονδίνου, της Ζυρίχης και της Λιβύης.

Εξαφανίστηκαν οι εικόνες (16ου - 17ου αιώνα) από το τέμπλο της εκκλησίας του Αγίου Μάμα (Μόρφου), η οποία κτίστηκε στις αρχές του 16ου αιώνα επάνω στα ερείπια τριών πλαισιότερων ναών. Η εκκλησία μετατράπηκε σε σταύλο.

Η βυζαντινή Τράπεζα της Μονής Αψινθιώτισσα στο χωριό Σύνχοροι, με σπάνιες τοιχογραφίες του 12ου αιώνα, μετατράπηκε επίσης σε σταύλο. Η τύχη των τοιχογραφιών είναι άγνωστη. Πολλές εκκλησίες έγιναν τζαμά, δύος και η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου Κερύνειας.

Συντηματικά συνεχίζεται το λαθρεμπόριο των βυζαντινών και μεταβυζαντινών εικόνων.

Τα αριστουργήματα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς έγιναν αντικείμενα λαθροανασκαφών και αρχαιοκαπηλείας. Αυτό είναι κα-

καταστρέφει ο τουρκικός Αττίλας.
Είναι βέβαιο ότι η πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου δεν είναι μόνο οι αρχαιότητες και τα παλαιά έργα τέχνης. Είναι η πνευματική του δημιουργία, η οποία δεν μπορεί να κλαπεί και να δημοπρατηθεί.

Είναι λυπηρό ότι η διεθνής κοινότητα στέκεται με απάθεια μπροστά στο δράμα της πολιτιστικής κληρονομιάς ενός τόπου που αποτελεί μέρος της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς!

Είναι επίσης λυπηρό τα λάθη να ομολογούνται υπότερα από αιώνες και να μην αποφεύγονται τη στιγμή που πρέπει.

BIBLIOGRAΦΙΑ

1. Σιμόπουλος Κυριάκος, "Ξένοι ταξιδώτες στην Ελλάδα 333 μ.Χ.-1700", τέταρτη έκδοση, Αθήνα 1981 (τόμος 1).
2. Larrabee Stephen A., "The American Experience of Greece 1775-1865", New York University Press, Washington Square, New York, 1957.
3. XIXe Siècle, Collection Littéraire Lagarde & Michard, Bordas, Chateaubriand: Le Voyage en Orient (1806-1807).
4. Piri Reis - Ballriye "Κατακτητική ναυσιπλοΐα στο Αιγαίο (1521)", Εκδόσεις Τελέθριον. Μετάφραση: Μαρία Φαράντου. Στρατηγικές πληροφορίες για την προετοιμασία της βίαιης κατάκτησης του ελληνικού Αιγαίου από τους Τούρκους του 16ου αιώνα στα πλαίσια του τουρκικού επεκτατισμού.
5. "Κύπρος: 9000 χρόνων έργα πολιτισμού λεγαλούνται", 1985.
 - Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών
 - Ακαδημία Αθηνών
 - Επιτροπή για τη Διάσωση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Κύπρου
 - Ίδρυμα Πιεριδή
6. "Ο ξεριζωμός", Ινστιτούτο Ιστορικών Μελετών, Αθήνα 1985.
7. "Χρονικό της σύγχρονης κυπριακής - τραγωδίας - Ιούλιος - Αύγουστος 1974", Έκδοση K.E. AKEA, 1975.
8. "Κύπρος - Μια επίμονη ελληνική πορεία" «Η Καθημερινή», Αφιέρωμα, 19-7-1992.
9. «St. Bartholomew's Night» For the Christians in Turkey, Nation Heritage Protection Association (δεν αναγράφεται η μερομηνία έκδοσης).

Import - Grosshandel GmbH

Deutsche Spezialitäten

Impstrasse 99 • 61184 Karben

Telefon 06039/3385, 3386 Fax: 06039/43747

Telefax: 415973 VEGEP D

